

Міністерство освіти і науки України

Харківська національна академія міського господарства

І.А. Островський, С.Б. Тимофієва

**ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ТА
РОБОЧА ПРОГРАММА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
„МІКРОЕКОНОМІКА”**

**для студентів 2 курсу денної форми навчання
галузь знань – 1401 „Сфера обслуговування”
напряму підготовки – 6. 140101 „Готельно-ресторанна справа”**

Харків – ХНАМГ – 2009

Програма навчальної дисципліни та робоча програма навчальної дисципліни „Мікроекономіка” для студентів 2 курсу денної форми навчання галузь знань – 1401 „Сфера обслуговування” напряму підготовки – 6. 140101 „Готельно-ресторанна справа” . – Харків: ХНАМГ, 2009 – 44 с.

Укладач : І.А. Островський, С.Б.Тимофієва

Програма побудована за вимогами кредитно-модульної системи організації навчального процесу.

Рецензент: Штефан С.І.

Затверджено на засіданні кафедри економічної теорії, протокол № 9 від 5 травня 2009

Зміст

	Стор.
Вступ	4
1. Програма навчальної дисципліни	6
1.1. Мета, предмет та місце дисципліни	6
1.2. Інформаційний обсяг (зміст) дисципліни	7
1.3. Освітньо-кваліфікаційні вимоги	11
1.4. Рекомендована основна навчальна література	12
1.5. Анотації програми навчальної дисципліни	13
2. Робоча програма навчальної дисципліни	15
2.1. Структура навчальної дисципліни	15
2.2. Тематичний план навчальної дисципліни	16
2.3. Розподіл часу за змістовими модулями та формами навчальної роботи	24
2.4. Організація самостійної роботи	26
2.5. Засоби контролю та структура залікового кредиту	28
2.6. Порядок та критерії оцінювання знань, умінь і навичок студентів.	28
2.7. Інформаційно – методичне забезпечення	32
2.8. Додатки	34

Вступ

Будь-яка економічна діяльність, у кінцевому підсумку, зводиться до прийняття рішень про те, що, як, скільки і для кого виробляти продукт, що задовольняє різноманітні людські потреби. Економічні суб'єкти інтуїтивно прагнуть звести свої витрати до мінімуму і отримати максимальний зиск.

Необхідність вибору обумовлена наявністю постійних суперечностей між потребами й бажаннями, з одного боку, і можливостями їх задоволення, з другого.

Від чого ж залежать рішення, що приймаються? Чи існують які-небудь закономірності, що визначають вибір економічних суб'єктів? Відповідь на ці та інші запитання дає мікроекономічний аналіз.

У зв'язку з цим важливого значення набуває підготовка висококваліфікованих фахівців, які могли би урахувати основні економічні закони у процесі професійної діяльності; на підставі моделей поведінки споживача прогнозувати максимізацію загальної корисності та платоспроможності домашнього господарства за фактичних бюджетних обмежень; формувати й обробляти необхідну інформаційну базу щодо конкурентного середовища підприємства; опрацьовувати параметри становища підприємства в порівнянні з конкурентами, визначати конкурентні переваги.

Рейтингова система оцінки знань студентів є частиною нових технологій навчання, яка значною мірою відповідає новим соціально-правовим умовам.

Рейтингова система спрямована на підвищення виховної ролі навчальної дисципліни, стимулює самостійну роботу студентів, спонукає їх до ініціативи.

Рейтингова система містить в собі не тільки оцінку успішності навчання, але й активізує студентів на придбання заохочувальних балів, посилює соціально-психологічні стимули, враховує несумлінність у навчальні за допомогою штрафних балів. Одним з елементів рейтингової системи є тестовий контроль знань, умінь і навичок студентів, який дозволяє ефективно і об'єктивно оцінювати успішність студентів.

Дисципліна „Мікроекономіка” є нормативною дисципліною для підготовки бакалаврів галузь знань – 1401 „Сфера обслуговування” напряму підготовки – 6. 140101 „Готельно-ресторанна справа”

Програма дисципліни „Мікроекономіка” розроблена на основі:

- Галузевого стандарту вищої освіти: ОКХ галузі знань 1401 «Сфера обслуговування» напряму підготовки 6. 140101 „Готельно-ресторанна справа”, 2007 р.
- Галузевого стандарту вищої освіти: ОПП галузі знань 1401 «Сфера обслуговування» напряму підготовки 6. 140101 „Готельно-ресторанна справа”, 2007 р.
- СВО ХНАМГ Навчальний план підготовки бакалаврів за напрямом напряму підготовки – 6. 140101 „Готельно-ресторанна справа”, 2008 р.

Програма ухвалена кафедрою економічної теорії (протокол № 1 від 29 серпня 2008 р.) та Вченою радою факультету Економіки і підприємництва.

1. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1. 1. Мета, предмет та місце дисципліни

Мета вивчення: пізнання методологічних принципів мікроекономічного аналізу економічної поведінки суб'єктів ринку.

Завдання вивчення: оволодіння універсальним інструментарієм прийняття раціональних господарських рішень; пізнання закономірностей функціонування мікросистем (індивідів, домашніх господарств, підприємств, організацій) у різних ринкових ситуаціях; характеристика та аналіз основних типів ринкових структур – досконалої конкуренції, чистої монополії, монополістичної конкуренції, олігополії; розкриття особливостей функціонування ринків факторів виробництва та утворення цін на послуги праці, капіталу, природних ресурсів відповідно до типу ринкової структури; визначення впливу загальної ринкової рівноваги на ефективність розміщення ресурсів в економіці, дослідження причин обмеженої недостатності ринкового регулювання, критерії добробуту, необхідності втручання в економіку.

Предмет вивчення у дисципліні: економічні відносини між суб'єктами господарювання в умовах обмеженості ресурсів, економічна поведінка виробників, споживачів, власників виробничих та фінансових ресурсів.

Місце дисципліни в структурно-логічній схемі підготовки фахівця

Дисципліни, що передують вивченню даної дисципліни	Дисципліни, вивчення яких спирається на дану дисципліну
Основи економічної теорії Макроекономіка	Міжнародні економічні відносини Основи зовнішньоекономічної діяльності

1. 2. Інформаційний обсяг (зміст) дисципліни

Модуль   *Мікроекономіка*

(3,0 / 108)

ЗМ 1. ОСНОВИ МІКРОЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ. ТЕОРІЯ ПОВЕДІНКИ СПОЖИВАЧА.

Обов'язкові укрупнені навчальні елементи (теми)

Тема 1.1. Вступ до мікроекономіки.

1. Проблема вибору в умовах обмеженості ресурсів, Крива виробничих можливостей, її значення в мікроекономічному аналізі. Економічні чинники, що обумовлюють діяльність суб'єктів господарювання.
2. Предмет і функції мікроекономіки.
3. Загальноекономічні та специфічні методи мікроекономіки. Моделювання, графічний аналіз.

Тема 1.2. Теорія споживання.

1. Свобода вибору та суверенітет споживача. Економічні чинники, що визначають пріоритети споживачів.
2. Поняття корисність. Загальна та гранична корисність, їх графічний аналіз. Закон спадної граничної корисності.
3. Теорія поведінки споживача: кардиналістський та ординалістський підходи.
4. Реакція споживача на зміни доходу і цін (Аналіз ліній „доход-споживання” та „ціна-споживання”. Криві Енгеля.
5. Ефект доходу та ефект заміщення. Парадокс Гіффена.

Тема 1.3. Основи мікроекономічної теорії попиту та пропозиції. Теорія еластичності.

1. Попит його крива та закон. Цінові та нецінові детермінанти попиту. Зміни у пропиті та величини попиту.
2. Пропозиція, її крива та закон. Фактори пропозиції. Зміна у пропозиції та її величини.

3. Ринкова рівновага, проблема її сталості.
4. Поняття еластичність та її детермінанти. Еластичність попиту, її ступені та коефіцієнти. Еластичність пропозиції, її фактори та коефіцієнти.

ЗМ 2. ТЕОРІЯ ПІДПРИЄМСТВА: ВИРОБНИЦТВО І ВИТРАТИ.

Обов'язкові укрупнені навчальні елементи

Тема 2.1. Теорія виробництва.

1. Економічні чинники, що визначають пріоритети виробників. Мікроекономічна модель підприємства.
2. Поняття і параметри виробничої функції, її ізокванта та ізокошта
3. Динаміка загального, середнього та граничного продуктів для виробничої функції з одним змінним ресурсом.

Тема 2.2. Витрати виробництва.

1. Фактори виробництва в мікроекономічному аналізі. Сутність і структура економічних та бухгалтерських витрат.
2. Витрати виробництва у короткостроковому періоді, їх динаміка та закон спадної віддачі.
3. Оптимальна комбінація ресурсів у довгостроковому періоді.

ЗМ 3. ТЕОРІЯ РИНКОВИХ СТРУКТУР, РИНКИ РЕСУРСІВ.

Обов'язкові укрупнені навчальні елементи

Тема 3.1. Ринок досконалої конкуренції.

1. Поняття ринкова структура. Кількісні методи оцінки структури ринку.
2. Ознаки й умови досконалої конкуренції.
3. Конкурентна політика фірми у короткостроковому та довгостроковому періодах.
4. Ефективність досконалої конкуренції.

Тема 3.2. Монополія і олігополія.

1. Модель „чистої” монополії та її характеристика.
2. Монополія у короткостроковому періоді. Оптимум монополії у довгостроковому періоді.
3. Цінова дискримінація., її умови та види.
4. Олігополія: сутність та основні ознаки.
5. Основні моделі олігопольної поведінки. Ефективність олігополії.

Тема 3.3. Ринок монополістичної конкуренції.

1. Сутність і основні риси монополістичної конкуренції. Диференціація продукту, її фактори.
2. Ринкова поведінка монополістичного конкурента.
3. Монополістична конкуренція та ефективність.

Тема 3.4. Ринки ресурсів.

1. Попит на ресурси, його похідний характер. Зміна у попиті на ресурси, його еластичність.
2. Ціноутворення на ринку праці.
3. Ринок капіталу. Економічні чинники, що визначають пріоритети власників фінансових ресурсів та цінних паперів. Фактори економічного ризику. Рентабельність інвестицій. Дисконтування.
4. Ринок природних ресурсів.

ЗМ 4. ЗАГАЛЬНА РІВНОВАГА І ЕФЕКТИВНІСТЬ.

Обов'язкові укрупнені навчальні елементи

Тема 4.1. Економічна ефективність та добробут.

1. Засади загальної рівноваги. Модель загальної рівноваги: класична та кейнсіанська.

2. Критерії та оптимум Парето.

3. Теорія загальної рівноваги та політика добробуту. Критерії оцінки добробуту.

Тема 4.2. Інституціональні аспекти ринкового господарювання.

1. Зовнішні ефекти: сутність, форми прояву, методи корекції.

2. Суспільні блага та ефективність. Оптимізація суспільного вибору.

Економічна ефективність суспільних проектів.

1. 3. Освітньо-кваліфікаційні вимоги

(відповідно до галузей стандартів ОКХ та засобів діагностики (ЗД): виборниці функції, типові задачі діяльності та вміння (за рівнями сформованості), якими повинні оволодіти студенти внаслідок вивчення даної дисципліни)

Вміння (за рівнями сформованості) та знання	Сфери діяльності (виробнича, Соціально-виробнича, Соціально-побутова)	Функції діяльності у виробничій сфері (проектувальна, організаційна, управлінська, виконавська, технічна, інші)
Репродуктивний рівень. Ураховувати основні економічні закони у процесі професійної діяльності	Виробнича	Організаційна
Алгоритмічний рівень На підставі моделей поведінки споживача прогнозувати максимізацію загальної корисності та платоспроможності домашнього господарства за фактичних бюджетних обмежень. Формувати й обробляти необхідну інформаційну базу щодо конкурентного середовища підприємства. Визначати ціни та обсяг виробництва в умовах конкуренції.	Виробнича	Організаційна
Евристичний рівень Прогнозувати оптимальні витрати на виробництві та максимальні прибутки за короткотерміновий та довготерміновий періоди. Опрацьовувати параметри становища підприємства в порівнянні з конкурентами, визначати конкурентні переваги.	Виробнича	Організаційна

1.4. Рекомендована основна навчальна література

1. Базилевич В.Д. Мікроекономіка: підручник. К.: Знання, 2007. – 667 с.
2. Гальперин В.М., Игнатьев С.М., Моргунов В.И. Микроэкономика: Учебник в 2-х частях. СПб.: Питер, 2001.
- 3.Задоя А.О. Мікроекономіка, Курс лекцій та вправи, - К.: Знання, 2002. – 221 с.
4. Макконнелл К., Брю С. Экономикс. Принципы, проблемы и политика. – М.: инфра, 2000.—том 2. – 400 с.
- 5.Нуреев Р.М. Курс микроэкономики: Учебник для вузов. – 2-е изд., зим. – М.: Норма, 2005.—560 с.
- 6.Селищев А.С. Микроэкономика: Учебник для вузов. – СПб.: Питер, 2005.
7. Селищев А.С. Практикум по микроэкономике. – СПб.: Питер, 2006. – 208 с.
8. Тимофієва С.Б., Шекшуєв О.А. Мікроекономіка. Тексти лекцій та завдання до основних тем курсу (для студентів усіх форм навчання економічних спеціальностей). – Х.: ХНАМГ, 2004.
9. Тимофієва С.Б. Тестовий контроль знань, умінь і навичок студентів з модуля „Мікроекономіка”(тестові завдання за змістовими модулями, підсумковий тест). Для студентів 2 курсу денної та 3 курсу заочної форм навчання напряму підготовки „Менеджмент”. – Х.: ХНАМГ, 2006.-51с.
10. Островський І.А. Тимофієва С.Б. Методичні вказівки до організації самостійної роботи, практичних занять та виконання контрольних робіт з дисципліни „Мікроекономіка” для студентів2 курсу денної та 3 курсу заочної форм навчання напряму підготовки: 6.030601 „Менеджмент” і денної форми навчання 6.140101 „Готельно-ресторанна справа”. – Харків: ХНАМГ, 2009 – 120 с.

1.5. Анотації програми навчальної дисципліни

Мікроекономіка

Мета вивчення : пізнання методологічних принципів мікроекономічного аналізу економічної поведінки суб'єктів ринку.

Предмет дисципліни : економічні відносини між суб'єктами господарювання в умовах обмеженості ресурсів, економічна поведінка виробника, споживачів, власників виробничих та фінансових ресурсів.

Змістові модулі : основі мікроаналізу, теорія поведінки споживача ;теорія підприємства: виробництво і витрати; теорія ринкових структур та ринки факторів виробництва; загальна рівновага і ефективність.

Микроэкономика

Цель изучения: познание методологических принципов микроэкономического анализа поведения субъектов рынка.

Предмет дисциплины: экономические отношения между субъектами хозяйствования в условиях ограниченности ресурсов, экономическое поведение производителей, потребителей, собственников производственных и финансовых ресурсов.

Модули содержания: основы микроэкономического анализа, теория поведения потребителя; теория предприятия: производство и издержки; теория рыночных структур и рынки факторов производства; общее равновесие и эффективность.

Microeconomics

The purpose of studying: knowledge of methodological principles of the microeconomic analysis of behaviour of subjects of the market.

The content of the subject: economic attitudes{relations} between subjects of managing in conditions of limitation of resources, economic behaviour of manufacturers, consumers, proprietors industrial and financial resources.

The modules of the content: bases of the microeconomic analysis, the theory of behaviour of the consumer; the theory of the enterprise: manufacture and costs; the theory of market structures and the markets of factors of manufacture; the general{common} balance and efficiency.

2. РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

2.1. Структура навчальної дисципліни „Мікроекономіка”

Призначення: підготовка бакалаврів	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо- кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів, відповідних ECTS – 3,0 Загальна кількість годин – 108 Змістових модулів – 4	Галузь знань – 1401 „Сфера обслуговування” Напрямок підготовки – 6. 140101 „ Готельно- ресторанна справа” Освітньо- кваліфікаційний рівень – бакалавр	Нормативна Рік підготовки 2-ий Семестр – 3 Аудиторні заняття: 72 год. Лекції – 36 год. Практичні заняття – 36 год. Самостійна робота – 36 год. в.т.ч. РГР – год. Види підсумкового контролю: екзамен – 3 семестр.

Примітка: співвідношення кількості годин аудиторних занять і самостійної роботи становить 66,6 % до 33,4 %.

У процесі навчання студенти отримують необхідні знання під час проведення аудиторних занять: лекційних та практичних. Лекційний матеріал дає студентові основу знань з тих, чи інших проблем мікроекономічного аналізу орієнтує студентів у різноманітті навчальної літератури. Метою практичних занять – є поточна перевірка рівня засвоєння студентами навчального матеріалу з окремих тем дисципліни, які винесені на семінари. Крім цього на практичних заняттях передбачається проведення комплексно-модульного контролю, тобто перевірка рівня засвоєння навчального матеріалу кількох тем курсу. На практичні заняття виносяться найважливіші й найскладніші питання дисципліни. При підготовці до практичних занять потрібно передусім прочитати конспект лекцій з відповідної теми, вивчити понятійний апарат і осягнути логіку навчального матеріалу. Далі доцільно

звернутися до вивчення рекомендованої літератури відповідно до певної теми. Велике значення у процесі вивчення й закріплення знань має самостійна робота студентів, завдання самостійної роботи є також отримання більш глибоких знань, як результат вивчення додаткових літературних джерел.

Робоча програма, матеріали для проведення лекційних, практичних та розподіл часу за змістовими модулями та формами роботи розроблені відповідно до вимог кредитно-модульної системи організації навчального процесу.

2.2 Тематичний план навчальної дисципліни.

Приставаючи до вивчення дисципліни „Мікроекономіка” студенти повинні познайомитися з програмою навчальної дисципліни, досягнути її структуру та основні методи й форми навчання. Уявити основні види і форми контролю знань, умінь і навичок.

Тематичний план дисципліни „Мікроекономіка” складається із чотирьох змістових модулів, кожен з яких включає певні навчальні елементи та питання, які розкривають механізм мікроекономічного аналізу.

Модуль   Мікроекономіка   (3,0 / 108)

ЗМ 1. ОСНОВИ МІКРОЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ. ТЕОРІЯ ПОВЕДІНКИ СПОЖИВАЧА.

Навчальні елементи

Тема 1.1. Вступ до мікроекономіки.

1. Проблема вибору в умовах обмеженості ресурсів, Крива виробничих можливостей, її значення в мікроекономічному аналізі. Економічні чинники, що обумовлюють діяльність суб'єктів господарювання. Альтернативна вартість ресурсів. Альтернативність цілей використання обмежених ресурсів, раціональність поведінки суб'єктів ринкових відносин.

2. *Предмет і функції мікроекономіки.* Становлення мікроекономіки як науки. Роль К. Менгіра, А. Маршалла, Л. Вальраса в становленні мікроекономіки. Основні питання мікроекономіки. Об'єкт вивчення та функції мікроекономіки.
3. *Загальноекономічні та специфічні методи мікроекономіки.* Моделювання, графічний аналіз. Оптимізація й визначення рівноваги тощо.

Тема 1.2. Теорія споживання.

1. *Свобода вибору та суверенітет споживача.* Економічні чинники, що визначають пріоритети споживачів. Мотиви та результати обмеження свободи вибору споживача. Зв'язок „споживач – виробник”.
2. *Поняття корисність.* Загальна та гранична корисність, їх графічний аналіз. Закон спадної граничної корисності. Корисність, її види та шкала. Гранична корисність, її графік. Скупна корисність: визначення, графік. Взаємозв'язок сукупної і граничної корисності. Закон спадної граничної корисності.
3. *Теорія поведінки споживача: кардиналістський та ординалістський підходи.* Раціональність поведінки споживача. Обмеження споживачького вибору. Незалежність вибору споживача. Визначеність споживчих переваг. Перший закон Госсена. Другий закон Госсена. Функція корисності, її модифікації. Умови рівноваги споживача за кардиналістською теорією корисності. Аксиоми ординалістської теорії корисності. Інструментарій ординалістської теорії корисності: криві байдужості, бюджетна лінія. Властивості кривих байдужості. Карта байдужості, можливі її конфігурації. Гранична норма заміщення благ: сутність методика обчислення. Рівняння бюджетної лінії.. Визначення нахилу бюджетної лінії та куту нахилу внаслідок зміни цін на благо. Вплив зміни доходу споживача на положення бюджетної лінії та на процес споживання. Оптимізація споживчого вибору за ординалістською концепцією, її графічна та аналітична інтерпретація
4. *Реакція споживача на зміни доходу і цін (Аналіз ліній „доход-споживання” та „ціна-споживання”.* Криві Енгеля. Графічний аналіз ліній „доход –

споживання” та „доход – ціна”. Криві Енгеля. , їх побудова. Закон Енгеля – Швабе.

5. *Ефект доходу та ефект заміщення. Парадокс Гіффена.* Надлишок споживача. Розкладання сукупної зміни обсягу попиту на дві складові: ефект доходу і ефект заміщення. Надлишок споживача: поняття, утворення, зміна. Утворення надлишку споживача в результаті перевищення корисності над ціною.

Тема 1.3. Основи мікроекономічної теорії попиту та пропозиції. Теорія еластичності.

1. *Попит його крива та закон. Цінові та нецінові детермінанти попиту. Зміни у пропиті та величини попиту.* Закон попиту, функція попиту, крива попиту. Зміна попиту і зміна обсягу попиту. Цінові і нецінові фактори попиту (економічний, алгебраїчний, графічний аналіз). Ринковий попит.

2. *Пропозиція, її крива та закон. Фактори пропозиції. Зміна у пропозиції та її величини.* Функція пропозиції, крива пропозиції. Зміна пропозиції і зміна обсягу пропозиції. Цінові і нецінові детермінанти пропозиції (економічний, алгебраїчний, графічний аналіз).

3. *Ринкова рівновага, проблема її сталості.* Взаємодія попиту й пропозиції. Поняття рівноваги, надлишку, дефіциту. Механізм встановлення ринкової рівноваги (павутиноподібна модель). Вплив зміни попиту та пропозиції на рівновагу, взаємодія змін попиту і пропозиції. Вплив податків і дотацій на ринкову рівновагу.

4. *Поняття еластичність та її детермінанти. Еластичність попиту, її ступені та коефіцієнти. Еластичність пропозиції, її фактори та коефіцієнти.* Методичні підходи до обчислення показника еластичності. Ступені цінової еластичності попиту. Сутність коефіцієнту еластичності попиту за доходом, параметри його значень для „нормальних” і „неякісних” товарів. Практичне використання концепції „перехресної” еластичності попиту для обґрунтування цінової політики продавців (виробників) взаємозв’язаних товарів. Фактори, що

впливають на еластичність пропозиції. Коефіцієнт еластичності пропозиції. Перехресна еластичність пропозиції та її вплив на стратегію товаровиробника.

ЗМ 2. ТЕОРІЯ ПІДПРИЄМСТВА: ВИРОБНИЦТВО І ВИТРАТИ.

Навчальні елементи

Тема 2.1. Теорія виробництва.

1. Економічні чинники, що визначають пріоритети виробників. Мікроекономічна модель підприємства. Підприємство як закупівельна система, товаровиробник та продавець. Організаційні форми та функції підприємства. Головні задачі. Фактор часу і періоди функціонування підприємства.

2. Поняття і параметри виробничої функції, її ізокванта та ізокошта.

Виробнича функція з одним змінним фактором і її графічне відображення. Властивості виробничої функції. Правило спадної віддачі змінного фактору виробництва. Виробнича функція з двома змінними факторами. Крива однакового продукту (виробничої байдужості) – ізокванта, її властивості. Карта ізоквант. Можливі конфігурації ізоквант. Вибір комбінації виробничих факторів за критеріями мінімізації витрат чи максимізації випуску. Умови комбінації (заміщення) факторів. Лінія однакових витрат – ізокошта. Карта ізокошт. Оптимум товаровиробника.

3. Динаміка загального, середнього та граничного продуктів для виробничої функції з одним змінним ресурсом. Графічний і аналітичний аналіз динаміки загального, середнього і граничного продуктів. Аналіз дії правила спадної віддачі змінного фактора виробництва.

Тема 2.2. Витрати виробництва.

1. Фактори виробництва в мікроекономічному аналізі. Сутність і структура економічних та бухгалтерських витрат. Альтернативні витрати та їхній склад. Явні витрати. Неявні витрати. Економічні витрати. Бухгалтерські витрати.

2. Витрати виробництва у короткостроковому періоді, їх динаміка та закон спадної віддачі. Постійні та змінні витрати, їх графіки. Сукупні, середні та

граничні витрати (економічний, аналітичний, графічний аналіз). Типовий характер зміни витрат у короткому періоді. Закон неминучого зростання граничних витрат (зниження доходності).

3. *Оптимальна комбінація ресурсів у довгостроковому періоді.* Ізоквантна, пропорційна та ізоклінна варіація факторів виробництва та функція витрат. Криві тривалих витрат (сукупні і середні). Види кривих тривалих середніх витрат. Концепція мінімально ефективного розміру підприємства. Варіанти технологічного вибору фірми в процесі довготермінової стратегії розвитку. Оптимальна виробнича потужність (оптимальні обсяги випуску).

ЗМ 3. ТЕОРІЯ РИНКОВИХ СТРУКТУР, РИНКИ РЕСУРСІВ.

Навчальні елементи

Тема 3.1. Ринок досконалої конкуренції.

1. *Поняття ринкова структура. Кількісні методи оцінки структури ринку.* Визначення поняття „ринкова структура”. Розуміння понять: „однорідність продукції”, „легкість входу”, „легкість виходу”, „значна доля”, „рівний доступ до інформації”. Порогова доля ринку. Індекс Лернера. Індекс Херфіндаля – Хіршмана (Н-індекс). Індекс Лінда. Проблема визначення кордонів ринку.

2. *Ознаки й умови досконалої конкуренції.* Основні риси ринку досконалої конкуренції. Ринковий попит на продукцію фірми за умов досконалої конкуренції. Графічне зображення попиту, середнього, граничного й сукупного доходу фірми.

3. *Конкурентна політика фірми у короткостроковому та довгостроковому періодах.* Два підходи до визначення оптимальних обсягів випуску (економічний, аналітичний, графічний аналіз). Рівновага фірми та галузі у короткостроковому періоді. Доцільність продовження чи припинення виробництва у короткостроковому періоді за досконалої конкуренції (графічний і аналітичний аналіз).. Довгострокова рівновага конкурентної фірми, галузі та механізм її підтримки (графічний, аналітичний та економічний аналіз).

4. *Ефективність досконалої конкуренції.* Досконала конкуренція та ефективність. Ефективність виробництва. Ефективність розподілу ресурсів. Переваги та недоліки досконалої конкуренції.

Тема 3.2. Монополія і олігополія.

1. *Модель „чистої” монополії та її характеристика.* Ознаки чистої монополії: один продавець, відсутність замінників товару, бар’єри для доступу конкурентів у монополізовану галузь тощо.

2. *Монополія у короткостроковому періоді. Оптимум монополії у довгостроковому періоді.* Поведінка фірми-монополіста у короткостроковому періоді. Одночасний вибір монополістом ціни та обсягу виробництва. Вплив на поведінку монополіста цінової еластичності попиту. Правило максимізації прибутку. Оптимум монополії у довгостроковому періоді: розмір фірми менший за оптимальний; розмір фірми більший за оптимальний; оптимальний розмір фірми (економічний, аналітичний, графічний аналіз).

3. *Цінова дискримінація., її умови та види.* Поняття цінової дискримінації, її умови. Основні види та форми цінової дискримінації.

4. *Олігополія: сутність та основні ознаки.* Основні риси олігополії, загальна взаємозалежність фірм. Аналіз взаємовідносин двох товаровиробників у статиці. Модель Курно: договірна і конкурентна рівновага. Інтерпретація дуополії – моделі Бертрана, Еджуорта.

5. *Основні моделі олігопольної поведінки. Ефективність олігополії.* Теорія „ламаної кривої попиту”. Олігополія заснована на тайній змові, її графічний аналіз. Лідерство в цінах. Модель цінової поведінки олігополії за принципом „витрат плюс”. Теорія ігор у поведінці олігополіста. Ефективність олігополії порівняно з іншими ринковими структурами. Економічні наслідки олігополії.

Тема 3.3. Ринок монополістичної конкуренції.

1. *Сутність і основні риси монополістичної конкуренції. Диференціація продукту, її фактори.* Характеристика монополістичної конкуренції. Нецінова конкуренція. Диференціація продукту: сутність та фактори.

2. *Ринкова поведінка монополістичного конкурента.* Вибір оптимального обсягу виробництва фірми, що максимізує свій прибуток. Вибір оптимального обсягу виробництва фірмою, що мінімізує збитки. Модель Чемберліна, модель Гутенберга (модель двічі зламаної кривої попиту). Довгострокова рівновага фірми (економічний, графічний, аналітичний аналіз).

3. *Монополістична конкуренція та ефективність.* Монополістична конкуренція та ефективність. Наслідки нецінової конкуренції для споживачів. Позитивні і негативні аспекти реклами. Надлишкова виробнича потужність і її наслідки для товаровиробника та суспільства в цілому.

Тема 3.4. Ринки ресурсів.

1. *Попит на ресурси, його похідний характер. Зміна у попиті на ресурси, його еластичність.* Теорія граничної продуктивності та попит на ресурси. Ринки факторів виробництва, їх функції в економіці. Утворення похідного попиту. Зміни у попиті на ресурси, його еластичність. Фактори еластичності попиту на ресурси. Оптимальне співвідношення ресурсів. Правило мінімізації витрат.

2. *Ціноутворення на ринку праці.* Характеристика досконалого конкурентного ринку праці. Граничний вигащ виробника від найманої праці. Обґрунтування рішення про наймання. Попит монополії на працю і монополістична рівновага. Дискримінація на ринках робочої сили. Проблема еквівалентності праці.

3. *Ринок капіталу. Економічні чинники, що визначають пріоритети власників фінансових ресурсів та цінних паперів. Фактори економічного ризику.* Рентабельність інвестицій. Дисконтування. Капітал як ресурс тривалого використання, форми капіталу. Поняття позичкового процента. Вплив його ставки на короткострокові інвестиційні проекти підприємців. Обґрунтування інвестиційних рішень у тривалому періоді Ризик в інвестуванні та оцінка надійності вкладень.

4. *Ринок природних ресурсів.* Земля як економічний ресурс: зміст, структура і особливості. Ціноутворення на відновлювані та не відновлювані природні ресурси. Ринок послуг землі та земельна рента. Орендна плата за землею. Ринок зелі та ціна землі.

ЗМ 4. ЗАГАЛЬНА РІВНОВАГА І ЕФЕКТИВНІСТЬ.

Навчальні елементи

Тема 4.1. Економічна ефективність та добробут.

1. Засади загальної рівноваги. Модель загальної рівноваги: класична та кейнсіанська. Аналіз загальної рівноваги, його етапи. Ефект зворотного зв'язку.

Система рівнянь загальної рівноваги за Вальрасом.

2. Критерії та оптимум Парето. Необхідність та вигоди ринкового обміну. Порівняння граничних норм заміщення для пар товарів, що обмінюються. Діаграма Еджуорта. Парето-оптимальний розподіл. Оптимум і квазіоптимум ринкової системи.

3. Теорія загальної рівноваги та політика добробуту. Критерії оцінки добробуту. Перша та друга теореми економіки добробуту. Суспільний добробут та проблема справедливості. Критерії оцінки добробуту. Функція суспільного добробуту.

Тема 4.2. Інституціональні аспекти ринкового господарювання.

1. Зовнішні ефекти: сутність, форми прояву, методи корекції. Вади ринкового саморегулювання. Фактори неспроможності ринку. Негативні зовнішні ефекти (негативні екстерналії). Позитивні зовнішні ефекти (позитивні екстерналії). Методи державного регулювання зовнішніх ефектів.

2. Суспільні блага та ефективність. Оптимізація суспільного вибору. Економічна ефективність суспільних проектів. Споживчі властивості суспільних благ: Загальнодоступність, неконкурентність, невиключеність. Проблеми регулювання виробництва і споживання суспільних благ. Функції держави у регулюванні ефективності суспільних проектів.

2.3. Розподіл часу за модулями і змістовими модулями та форми навчальної роботи студента.

Запропонований розподіл часу за модулями і змістовими модулями та форми навчальної роботи відповідає навчальним планам підготовки бакалаврів за напрямом: 6.140101 „Готельно-ресторанна справа” денної форми навчання.

Таблиця 2.3.1. Розподіл часу за змістовими модулями.

Модулі (семестри) та змістові модулі	Всього, кредит/годин	Форми навчальної роботи			
		Лекц.	Сем.,Пр.	Лаб.	СРС
Модуль „Мікроекономіка”	3,0 /108	36	36	-	36
ЗМ 1.	1,0 /36	8	10	-	18
ЗМ 2.	0,5 /18	8	8	-	2
ЗМ 3.	1,0 /36	14	10	-	12
ЗМ 4.	0,5 /18	6	8	-	4

Таблиці 2.3.2. Розподіл часу лекційного курсу (денна форма навчання).

Зміст	Кількість годин за напрямом підготовки (шифр, аббревіатура)
	6.140101 Готельно-ресторанна справа
1	2
ЗМ 1. <u>Основи мікроекономічного аналізу. Теорія поведінки споживача</u>	8
1.1. Вступ до мікроекономіки.	1
1.2. Теорія споживання.	3
1.3. Основи мікроекономічної теорії попиту та пропозиції. Теорія еластичності.	4
ЗМ 2. <u>Теорія підприємства: виробництво і витрати.</u>	8
2.1. Теорія виробництва.	4
2.2.. Витрати виробництва.	4
ЗМ 3. <u>Теорія ринкових структур. Ринки ресурсів.</u>	14
3.1. Ринок досконалої конкуренції.	4
3.2. Монополія і олігополія.	4
3.3. Ринок монополістичної конкуренції.	2

Продовження табл. 2.3.2.

1	2
3.4. Ринки ресурсів.	4
<u>ЗМ 4. Загальна рівновага і ефективність.</u>	6
4.1. Економічна ефективність та добробут.	3
4.2. Інституціональні аспекти ринкового господарювання.	3
РАЗОМ	36

Таблиця 2.3.3. Розподілу часу практичних занять (денна форма навчання).

Зміст	Кількість годин за напрямом підготовки (шифр, аббревіатура)
	6.140101 Готельно-ресторанна справа
<u>ЗМ 1. Основи мікроекономічного аналізу. Теорія поведінки споживача.</u>	10
1.1. Вступ до мікроекономіки.	2
1.2. Теорія споживання.	6
1.3. Основи мікроекономічної теорії попиту та пропозиції. Теорія еластичності.	2
<u>ЗМ 2. Теорія підприємства: виробництво і витрати.</u>	8
2.1. Теорія виробництва.	4
2.2.. Витрати виробництва.	4
<u>ЗМ 3. Теорія ринкових структур. Ринки ресурсів.</u>	10
3.1. Ринок досконалої конкуренції.	2
3.2. Монополія і олігополія.	2
3.3. Ринок монополістичної конкуренції.	2
3.4. Ринки ресурсів.	4
<u>ЗМ 4. Загальна рівновага і ефективність.</u>	8
4.1. Економічна ефективність та добробут.	4
4.2. Інституціональні аспекти ринкового господарювання.	4
РАЗОМ	36

2.4. Організація самостійної роботи студентів.

У процесі опанування модуля „Мікроекономіка” окрім лекційних та практичних занять (які є аудиторною роботою) значна роль належить самостійній роботі студентів. Самостійна робота розрахована на формування практичних навичок у роботі студентів зі спеціальною літературою, орієнтування їх на інтенсивну роботу, критичне осмислення здобутих знань і глибоке вивчення теоретичних і практичних проблем мікроекономічного аналізу. Значною є роль самостійної роботи студентів у підготовці до поточного і підсумкового контролю знань й умінь.

На самостійну роботу відповідно навчальним планам підготовки бакалаврів денної форми навчання напряму підготовки – 6.140101 „Готельно-ресторанна справа” припадає 36 годин із них 20 год. на виконання та захист РГЗ (розрахунково - графічного завдання). У таблиці 2.4.1. подано розподіл часу самостійної роботи за змістовими модулями та формами роботи.

Таблиця 2.4.1. Розподіл часу самостійної роботи за її формами

Форми самостійної роботи (за змістовими модулями)	Години	Форма звіту
1	2	3
ЗМ 1. <u>Основи мікроекономічного аналізу.</u> <u>Теорія поведінки споживача</u>	18	
1.Огляд основної та додаткової літератури	0,5	Конспект
2.Вивчення понятійного апарату змістового модулю	0,5	Конспект
3.Розв’язання типових задач	1	Рішення у зошиті для практичних занять
4.Підготовка до поточного тестування	1	Відповіді у зошиті для практичних занять
5. Підготовка до контрольної роботи за змістовим модулем	1	Рішення у зошиті для практичних занять
6.Самостійна підготовка питань: „Криві Енгеля”, „Парадокс Гіффена”, „Надлишок споживача”.	2	Рішення у зошиті для практичних занять

Продовження табл. 2.4.1.

1	2	3
7. Вибір теми, підбір літератури, складання плану та виконання теоретичної частини РГЗ	12	Конспект, текст РГЗ
<u>ЗМ 2. Теорія підприємства: виробництво і витрати.</u>	2	
1.Огляд основної та додаткової літератури	0,5	Конспект
2.Вивчення понятійного апарату змістового модулю	0,5	Конспект
3.Розв'язання типових задач	0,5	Рішення у зошиті для практичних занять
4.Розгляд контрольних запитань і прикладів тестових завдань.	0,5	Відповіді у зошиті для практичних занять
<u>ЗМ 3. Теорія ринкових структур. Ринки ресурсів.</u>	12	
1.Огляд основної та додаткової літератури	1	Конспект
2.Вивчення понятійного апарату змістового модулю	1	Конспект
3.Самостійний розгляд питань „Ринок праці за досконалою та недосконалою конкуренцією на ринку ресурсів”	1	Конспект
4.Розгляд контрольних запитань і прикладів тестових завдань	1	Відповіді у зошиті для практичних занять
5.Розв'язання типових задач	1	Рішення у зошиті для практичних занять
6.Підготовка до поточного тестування	1	Відповіді у зошиті для практичних занять
7. Виконання практичної частини РГЗ	6	Текст РГЗ
<u>ЗМ 4. Загальна рівновага і ефективність.</u>	4	
1.Огляд основної та додаткової літератури	0,5	Конспект
2.Вивчення понятійного апарату змістового модулю	0,5	Конспект
3.Самостійний розгляд питань „Закон Вальраса”. „Загальна рівновага за Парето”. „Діаграма Еджуорта”	0,5	Конспект
4.Розгляд контрольних запитань і прикладів тестових завдань	0,5	Відповіді у зошиті для практичних занять
5. Захист РГЗ	2	
РАЗОМ	36	

2.5. Засоби контролю та структура залікового кредиту

Види та засоби контролю (тестування, контрольні роботи, індивідуальні завдання тощо)	Розподіл балів, %
МОДУЛЬ „Мікроекономіка”. Поточний контроль зі змістових	
ЗМ 1. Тестування, розв’язання задач	20 %
ЗМ 2. Тестування, розв’язання задач	10 %
ЗМ 3. Тестування, розв’язання задач	20 %
ЗМ 4. Тестування, розв’язання задач	10 %
Підсумковий контроль з модулю „Мікроекономіка”	
Письмовий екзамен за екзаменаційними білетами	40%
Усього за модулем „Мікроекономіка”	100%

2.6. Порядок та критерії оцінювання знань, умінь і навичок студентів.

Педагогічний контроль є обов’язковим елементом навчання як складової процесів освіти, пізнання. Контроль – це система перевірки і оцінювання результатів навчання, тобто контроль знань, умінь і навичок студентів як результату вивчення модуля „Мікроекономіка”. Практика і чисельні наукові дослідження підтверджують стимулюючу роль різноманітних видів контролю у мотиваційній поведінці студентів.

Для визначення рівня знань, умінь і навичок студентів при вивченні модуля „Мікроекономіка” використовуються наступні форми і методи контролю:

- Поточний контроль за результатами вивчення кожного змістового модуля передбачає виявлення рівня засвоєння студентом лекційного матеріалу і вміння використовувати його для вирішення практичної ситуації, приводиться у вигляді письмової роботи, яка передбачає тестування і розв’язання задач (Приклад завдання поточного контролю див. Додаток 1).

- Оцінювання роботи студентів на семінарських заняттях, передбачає оцінку систематичності та активності роботи студента при обговоренні питань тієї чи іншої теми, активність при виконанні індивідуальних завдань (наприклад, розрахунково – графічна робота, реферат тощо).
- Підсумковий контроль. За умовами кредитно-модульної системи організації навчального процесу до підсумкового контролю допускаються студенти, що набрали у сумі за змістовими модулями більше ніж 30% балів від загальної їх кількості в цілому з модуля, або більше 50% балів з поточного контролю за усіма змістовими модулями. Підсумковий контроль здійснюється за екзаменаційними білетами у письмовій формі (Приклад екзаменаційного білету див. Додаток 2).

Одним з елементів рейтингової системи є тестовий контроль знань, умінь і навичок студентів, який дозволяє ефективно і об'єктивно оцінювати успішність студентів є тестовий контроль.

Тестовий контроль знань, умінь і навичок студентів дозволяє ефективно й об'єктивно оцінювати успішність студентів. Критерії оцінювання тестових завдань залежать від їх типу. *Тест-завдання закритої форми різняться за принципами побудови і відповідно мають і різні оцінювальні бали.* Прості альтернативні тест-завдання оцінюються 1 бал. Тест-завдання з простим множинним вибором за принципом класифікації оцінюються в 2 бали. Тестові завдання з множинним вибором за принципом кумуляції оцінюються в 2 бали. Тестові завдання з множинним вибором за принципом циклічності оцінюються в 2 бали. Тестові завдання за принципом подвійної альтернативи оцінюються в 2 бали. Тестові завдання на відповідність (на асоціативні зв'язки) дають можливість установити знання фактів, взаємозв'язків і знання термінології, позначень, методик тощо. Оцінюються в 2 бали одна правильна відповідь. Тестові завдання на порівняння і протиставлення (на аналіз взаємозв'язку оцінюються в 5 балів. Тестові завдання, побудовані за принципом запитань із

множинними відповідями. Тестові завдання з множинними відповідями „правильно-неправильно” оцінюються в 5 балів.

Тестові завдання на визначення причинної залежності оцінюються такі тест завдання в 5 балів.

Тест-задачі передбачають перевірку навиків практичного застосування теоретичних знань, уміння робити економічні висновки й прогнози щодо діяльності економічних суб'єктів у певних виробничих ситуаціях. Оцінюються такі тест-завдання в 5 балів.

Графічні завдання передбачають перевірку навиків графічного мислення та вміння образно представляти ту чи іншу вербальну ситуацію. Оцінюються залежно від складності завдання (графіку) від 3 до 7 балів.

Тестові завдання відкритого типу передбачають вільні відповіді. Оцінюються – в 1 бал - одне правильно вставлене слово, позначення, показник тощо. При написанні формул 3—5 балів в залежності від складності формул.

Розв'язання задач передбачає перевірку навиків практичного застосування теоретичних знань, уміння робити економічні висновки та прогнози щодо діяльності економічних суб'єктів в певних виробничих ситуаціях. Оцінюються такі завдання від 5 до 10 балів, в залежності від складності задачі.

Отримані при вимірюванні різними методами оцінки, бали, відсотки складають врешті комплексну оцінку. Комплексна оцінка враховує також й систему заохочувальних і штрафних балів, які отримав студент протягом семестру. Заохочувальні бали нараховуються за участь в олімпіадах різних рівнів, конкурсах студентських робіт, за доповіді на наукових конференціях, за активність студентів на заняттях і т. ін. Штрафні бали нараховуються за несвоєчасне виконання різних типів завдань (наприклад, РГЗ, реферат), за пропуски аудиторних занять та не підготовку до них. Заохочувальні й штрафні бали без сумніву вносять елемент „суб'єктивності” в оцінку знань, тому вони не повинні перевищувати 10% - 5% від теоретично можливого рейтингу з модуля (дисципліни). У процесі визначення підсумкової оцінки недоліки

одного методу вимірювання нівелюються позитивними якостями іншого, і суб'єктивна в принципі оцінка наближається до об'єктивних критеріїв.

Результати тестування, виконання тематичних робіт, розв'язання задач, заохочувальні та штрафні бали перераховуються відповідно до системи оцінювання, які подані у таблиці 2.6.1.

Таблиця 2.6.1. Шкала перерахування оцінок результатів навчання у різних системах оцінювання

% набраних балів	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою
більше 90 – 100 включно	Відмінно	A
більше 80 – 90 включно	Добре	B
більше 70 – 80 включно		C
більше 70 – 60 включно	Задовільно	D
більше 60 – 50 включно		E
більше 25 – 50 включно	Незадовільно з можливістю повторного складання	FX
від 0 до 25 включно	Незадовільно з обов'язковим повторним курсом	F

* З можливістю повторного складання

** З обов'язковим повторним курсом

2.7. Інформаційно-методичне забезпечення

Бібліографічні описи, Інтернет адреси	ЗМ, де застосовується
1. Рекомендована основна навчальна література (підручники, навчальні посібники, інші видання)	
1. Базилевич В.Д. Мікроекономіка: підручник. К.: Знання, 2007. – 677 с.	1 – 4
2. Задоя А.О. Мікроекономіка. Курс лекцій та вправи. – К.: Знання, 2002. – 211 с.	1 – 4
3. Нуреев Р.М. Курс микроэкономики: Учебник для вузов, -- 2-е изд., зим. – М.: Норма, 2005. – 560 с.	1 – 4
2. Додаткові джерела (довідники, нормативні видання, сайти Інтернет тощо)	
1. Гальперин В.М., Игнатьев С.М., Моргунов В.И. Микроэкономика: Учебник в 2-х частях. СПб.: Питер, 2001.	1 – 4
2. Макконнелл К., Брю С. Экономикс. Принципы, проблемы и политика. – М.: Инфра, 2000.	1 – 4
3. Овчинников Г Микроэкономика, Конспект лекций. – СПб.: Питер, 2000.	1 – 4
4. Сборник задач по микроэкономике к «Курсу микроэкономики» Р.М. Нуреева / Гл. ред .д.эк.н., проф, Р.М. Нуреев. – М.: Норма, 2004. – с. 432	1 – 4
5. Селищев А.С. Практикум по микроэкономике. – СПб.: Питер, 2006. – 208 с.	1 – 4
3. Методичне забезпечення (реєстр методичних вказівок, інструкцій до лабораторних робіт, планів семінарських занять, комп'ютерних програм, відео-аудіо-матеріалів, плакатів тощо)	
5. Тимофієва С.Б. Тестовий контроль знань, умінь і навичок з модуля «Мікроекономіка» (тестові завдання за змістовими модулями, підсумковий тест). Для студентів 2 курсу денної та 3 курсу заочної форм навчання	1 – 4

напряму підготовки „Менеджмент”.— Х.: ХНАМГ, 2006.	
Островський І.А. Тимофієва С.Б. Методичні вказівки до організації самостійної роботи, практичних занять та виконання контрольних робіт з дисципліни «Мікроекономіка» для студентів 2 курсу денної та заочної форм навчання напряму підготовки: 6.030601 „Менеджмент” і денної форми навчання 6.140101 „Готельно-ресторанна справа”. – Харків: ХНАМГ, 2009 –120 с.	1 – 4
4. Ресурси інтернет	
Цифровий репозиторій ХНАМГ: http://eprints.ksame.kharkov.ua .	1 – 4
http://www.bank.gov.ua .	1 – 4
http://www.kmu.gov.ua	1 – 4
http://www.me.gov.ua	1 – 4
http://www.minfin.gov.ua	1 – 4
http://www.ssmc.gov.ua	1 – 4
http://www.worldbank.org.ru	1 – 4
http://www.ukrstat.gov.ua	1 – 4

Додаток 1.

для студентів напряму підготовки: **6.030601 “Менеджмент”**

I. Чи правильні наступні твердження ?

- Нахил кривої байдужості вимірює відносну граничну корисність двох товарів.
А. Так   Б. Ні
- Крива попиту при збільшенні ціни товару зсувається ліворуч
А. Так   Б. Ні
- Зсув кривої пропозиції праворуч означає, що виробники пропонують більшу кількість продукту за кожним рівнем цін.
А. Так   Б. Ні
- Загальна корисність збільшується при зростанні рівня споживання.
А. Так   Б. Ні
- Точка одиничної еластичності попиту знаходиться на середині лінії попиту.
А. Так   Б. Ні

II. Оберіть правильну відповідь.

1. Нахил бюджетної лінії відображає:

- А. Кількість одного блага, яку споживач згоден поміняти на таку ж кількість іншого блага, щоб залишитися на тому ж рівні добробуту.
Б. Межі можливого споживання двох благ при певних цінах на них.
В. Співвідношення цін двох благ.
Г. Підвищення граничної норми заміщення одного блага іншим.

2. Гіпотеза про раціональну поведінку полягає в тому, що споживач :

- А. Робить тільки те, за що йому сплячують.
Б. Турбується не тільки про себе, але й про суспільство.
В. Стримується максимізувати корисність за обмеженого доходу.
Г. Порівнює всі варіанти вибору й зупиняється на кращому, який максимізує загальну корисність

3. Максимум задоволення потреб споживач досягає коли :

- А. $MU = 0$.
Б. MU максимальна.

- В. MU мінімальна.
Г. Усе перелічене невірно.

4. Закон пропозиції, якщо ціни зростають, а інші умови не змінюються, виявляються :

- А. У зростанні пропозиції.
Б. У зниженні пропозиції.
В. У зростанні обсягу пропозиції.
Г. У зниженні обсягу пропозиції.

5. Еластичність попиту за доходом залежить від :

- А. Ціни товару.
Б. Смаків споживача.
В. Рівня грошового доходу споживача.
Г. Пропозиції певного товару.

III. Встановіть відповідність у вигляді комбінації цифр і букв.

1. А. Крива „доход-споживання”
Б. Ефект заміщення
В. Ефект доходу
Г. Крива байдужості
Д. Крива Енгеля

1. Графічна залежність витрат споживача на будь-яке благо або групу благ від його доходу.
2. Тільки ті зміни у споживанні, які викликані виключно змінами відносної ціни товару при незмінному реальному доході, тобто при збереженні споживачем рівня корисності даного набору благ.
3. Крива, що відображує набори двох товарів, які мають однакову корисність.
4. Тільки ті зміни в споживанні, які викликані виключно змінами реального доходу при незмінності відносних цін товару.
5. Крива, яка з'єднає всі точки рівноваги на карті байдужості по мірі збільшення доходу.

IV. Виберіть літеру, яка відповідає правильному варіанту відповіді.

1. Порушити ринкову рівновагу на ринку певного товару може :

А	Б	В	Г
якщо правильне тільки 1 і 4	якщо правильне тільки 2 і 3	якщо правильне тільки 6 і 7	якщо правильне все, крім 5

1. Встановлення фіксованої ціни товару, яка вища за рівноважну.

2. Введення потоварного податку.
3. Субсидування виробника.
4. Встановлення фіксованої ціни товару, яка нижча за рівноважну.
5. Якщо попит дорівнює пропозиції.
6. Якщо знижуються ціни на ресурси.
7. Якщо обсяг попиту перевищує обсяг пропозиції.

V. Графічні тестові завдання

1. Графічна представте рівноважний споживчий набір двох товарів за ординалістською теорією корисності.

VI. Заповніть пропуски у визначеннях необхідними словами та формулами

1. Товари Гіффена – це товари _____ гатунку, які займають значне місце у бюджеті споживача і які мають криву попиту з позитивним нахилом, для яких ефект _____ від зміни ціни переважає дію ефекту _____ .
2. Записати формулу граничної норми заміщення _____ .
3. За якою формулою визначається коефіцієнт еластичності попиту за ціною, якщо задано функцію попиту _____ .

VII. Розв'язати задачі.

1. Припустимо, що вам необхідно здійснити вибір між товарами X та Y , гранична корисність яких подана в таблиці. Скільки одиниць кожного товару ви маєте придбати, щоб максимізувати корисність, якщо дохід 23 гр. од., а ціни товарів: $p_x = 1$ гр. од., $p_y = 3$ гр. од.. Визначити величину загальної корисності.

Таблиця

Одиниць товару X	1	2	3	4	5	6
МИ x (ютілей)	10	8	7	6	5	4
Одиниць товару Y	1	2	3	4	5	6
МИ y (ютілей)	30	27	24	21	18	15

2. Припустимо, що дані таблиці характеризують криву байдужості споживача. Намалуйте криву байдужості, виходячи з того, що ціни товарів A

та В становлять відповідно 15 та 10 гр. од., а споживач має намір витратити 60 гр. од.. Додайте до графіка відповідну бюджетну лінію.

В якій комбінації споживач придбає товари А та В?

Таблиця

Одиниць товару А	1	2	3	4
Одиниць товару В	6	3	2	1,5

3. Попит та пропозиція задані аналітично: $Q_D = 300 - p$; $Q_S = 30 + 8p$.

Визначити параметри рівноваги на даному ринку. Проаналізуйте ситуацію на ринку даного товару, якщо буде встановлено фіксовані ціни а) на 10 % більше за рівноважну; б) на 5 % нижче за рівноважну.

4. Знайдіть і прокоментуйте коефіцієнт еластичності пропозиції (точковий та дуговий), якщо рівняння пропозиції: $Q_S = 3p - 4$, а ціни змінюються від $P_1 = 2$ гр. од. до $P_2 = 4$ гр. од.

Напрямок підготовки : **6.030601 “Менеджмент”**

Навчальний предмет: **Мікроекономіка**

Семестр 3

Екзаменаційний білет № 1.

I. Оберіть правильну відповідь.

- Криві байдужості ніколи не перетинаються .
А. Так   Б. Ні
- Зсув кривої пропозиції праворуч означає, що виробники пропонують більшу кількість продукту за кожним рівнем цін.
А. Так   Б.Ні
- Граничний продукт досягає максимуму, коли граничні витрати мінімальні
А. Так   Б.Ні
- Оптимальний розподіл суспільних благ визначається правилом:
 $MR = MC$.
А. Так   Б.Ні
- Крива попиту для монополії завжди горизонтальна.
А. Так   Б.Ні

II. Оберіть правильну відповідь.

- 1. Загальна корисність зростає тільки у разі, якщо гранична корисність :**
- А. Зменшується.
  - Б. Збільшується.
  - В. Є величиною позитивною.
  - Г. Збільшується низькими темпами.
- 2. Еластичність попиту за доходом залежить від :**
- А. Ціни товару.
  - Б. Смаків споживача.
  - В. Рівня грошового доходу споживача.
  - Г. Пропозиції певного товару.
- 3. При зростанні обсягів виробництва ізокванта буде пересуватися :**
- А. Вгору праворуч.
  - Б. Вниз праворуч.
  - В. Вгору ліворуч.
  - Г. Вниз ліворуч.

4. „Ламана” крива попиту для олігополіста обов’язково передбачає :

- А. Розрив кривої граничного доходу.
- Б. Розрив кривої граничних витрат.
- В. Що ціна товару не повинна бути вище граничного доходу.
- Г. Що поведінка фірми не оптимальна.
- Д. Таємна угода з фірмами-конкурентами для підтримання узгодженої ціни.

5. Негативні зовнішні ефекти призводять до того, що товар :

- А. Виробляється у недостатній кількості й на нього призначаються необґрунтовано високі ціни.
- Б. Виробляється у надмірній кількості й на нього призначаються необґрунтовано високі ціни.
- В. Виробляється у недостатній кількості й на нього встановлюються занадто низькі ціни.
- Г. Не виробляється.
- Д. Виробляється у надмірній кількості й на нього встановлюються занадто низькі ціни.

III. Встановіть відповідність у вигляді комбінації цифр і букв.

1.

- А. Корисність.**
- Б. Крива байдужості.**
- В. Норма заміщення.**
- Г. Карта байдужості.**
- Д. Набір байдужості.**
- Е. Рівновага споживача.**

- 1. Стан споживача, за якого він купує товари за даними цінами у такому обсязі, що витрачає весь дохід і максимізує корисність.
- 2. Здатність блага задовольняти потребу.
- 3. Крива, що відображує набори двох товарів, які мають однакову корисність.
- 4. Набір варіантів споживчого вибору, кожний з яких має однакову корисність.
- 5. Крива, що з’єднує всі точки споживчої рівноваги, при зміні цін, на карті байдужості.
- 6. Співвідношення, при якому одне благо може бути замінено іншим без зміни рівня корисності для споживача.
- 7. Сукупність кривих байдужості, кожна з яких показує різні рівні корисності.

2.

- А. Незмінний ефект масштабу виробництва.**
- Б. Карта ізоквант.**
- В. Від’ємний ефект масштабу виробництва.**
- Г. Оптимальна лінія зростання.**
- Д. Позитивний ефект масштабу.**

- 1. Сукупність ізоквант, кожна з яких вказує на максимально можливі обсяги випуску.
- 2. Лінія, що визначає довгостроковий шлях розширення фірми і яка проходить через точки дотику ізокост і відповідних ізоквант.

3. Ситуація, за якої ріст обсягу виробництва на фірмі відстає від росту витрат ресурсів.
4. Ситуація, за якої зростання обсягу виробництва у фірми відповідає росту витрат ресурсів.
5. Ситуація, за якої обсяг виробництва фірми зростає скоріше, ніж використані ресурси.
7. Залежність між кількістю використаних ресурсів і максимально можливим випуском продукції

3.

А. Похідний попит.

Б. Реальна відсоткова ставка.

В. Номінальна відсоткова ставка.

Г. Граничний продукт у грошовому значенні.

Д. Граничні витрати на оплату праці.

1. Ставка проценту, яка виражена в грошових одиницях по поточному курсу.
2. Процентна ставка в грошовому вираженні з поправкою на інфляцію.
3. Попит на ресурси, що залежить від попиту на продукти, які вироблені за допомогою цих ресурсів.
4. Зміна загального розміру виручки фірми, коли вона використовує додаткову одиницю змінного фактору(праці), при цьому кількість інших ресурсів є незмінною.
5. Граничний продукт праці, помножений на ціну, за якою може бути продана додаткова одиниця продукції.

IV. Виберіть літеру, яка відповідає правильному варіанту відповіді.

1. Порушити ринкову рівновагу на ринку певного товару може :

А	Б	В	Г
якщо правильне тільки 1 і 4	якщо правильне тільки 2 і 3	якщо правильне тільки 6 і 7	якщо правильне все, крім 5

1. Встановлення фіксованої ціни товару, яка вища за рівноважну.
2. Введення потоварного податку.
3. Субсидування виробника.
4. Встановлення фіксованої ціни товару, яка нижча за рівноважну.
5. Якщо попит дорівнює пропозиції.

2.

А	Б	В	Г
якщо правильне тільки 1, 2 і 3	якщо правильне тільки 1 і 2	якщо правильне тільки 2 і 3	якщо правильні всі варіанти

За яких умов діє закон спадної продуктивності фактора виробництва ?

1. Інші фактори виробництва залишаються постійними.

2. Рівень технології виробництва не змінюється.
3. Усі одиниці змінного фактору є однорідними.

3.

А	Б	В	Г
якщо правильно тільки 1, 2 і 3	якщо правильно тільки 1 і 2	якщо правильно тільки 2 і 3	якщо правильно тільки 3

Податковий тягар лягає :

1. На виробника, якщо попит є абсолютно еластичний.
2. На споживача, якщо попит є абсолютно нееластичний.
3. На виробника і споживача, якщо цінова еластичність попиту знаходиться між нулем і безкінечністю.

V. Установіть правильну послідовність, подавши нумерацію цифрами

1. Закон пропозиції – це

- 1 що виявляє
- 2 за інших рівних умов
- 3 пряму залежність між
- 4 обсягом виробництва
- 5 корінна властивість пропозиції
- 6 ціною товару
- 7 та

2. Виробнича функція – це

- 1 витрат ресурсів
- 2 кількості продукту
- 3 фірма
- 4 залежність
- 5 яку може
- 6 від обсягів
- 7 виробити

3. Під ціновою дискримінацією розуміють

- 1 не пов'язані з
- 2 практику встановлення
- 3 на один і той же
- 4 за умови, що
- 5 товар
- 6 різниці в цінах
- 7 витратами

VI. Графічні тестові завдання

1. Намалуйте криву байдужості та карту байдужості.
2. Намалуйте графіки граничної та загальної корисності корисності.
3. Дайте графічний аналіз „ламаної” кривої попиту

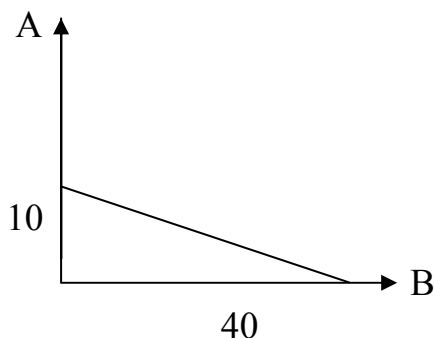
VII. Заповніть пропуски у визначеннях необхідними словами та формулами

1. Крива Енгеля – це графічне відображення залежності _____ споживача на будь-яке благо або групу благ від _____ .
2. Лінія, що відображує затрати праці та капіталу, за яких витрати виробництва залишаються незмінними має назву _____ .
3. Використовуючи відомі параметри скласти формулу індекса Лінда для трьох фірм.
K₁ - доля на ринку найбільшої фірми
K₂ - доля другої за розміром фірми
K₃ - доля третьої за розміром фірми.
4. Запишіть формулу граничної норми трансформації, виражену через граничні витрати на виробництво відповідних товарів _____ .

VIII. Розв'язати задачі.

Задача 1.

Визначите ціни товарів А и В, складіть рівняння бюджетної лінії, якщо величина доходу $I=100$ од., а бюджетна лінія виглядає в такий спосіб:

Задача 2.

Рівняння попиту: $Q_D = 9 - p$. Рівняння пропозиції: $Q_S = 2p - 6$.

Графічно й аналітично визначите рівноважні ціну й об'єм. Визначите розміри дефіциту й надвиробництва при $p = 4$; $p = 6$.

Задача 3.

Знайдіть і прокоментуйте коефіцієнт еластичності пропозиції, якщо рівняння пропозиції: $Q_S = 3p - 4$; $p = 2$.

Задача 4.

На околиці мешкають дві родини. Попит першої родини на освітлення околиці : $Q_{D1} = 10 - p$, а попит другої – $Q_{D2} = 10 - 2p$. Граничні витрати на виробництво електроенергії становлять 5 грошових одиниць.

Визначити: 1.Функцію попиту на освітлення околиці.

2. Суспільно оптимальний обсяг освітлення околиці.

Задача 5.

Фірма має постійні витрати в розмірі 50 гр. од. дані про змінні витрати у короткостроковому періоді подані в таблиці. Визначити загальні, середні та граничні витрати. Побудувати графіки TC, FC, VC, ATC, MC.

Таблиця

Обсяг виробництва	0	1	2	3	4	5	6
Змінні витрати	0	40	70	95	130	185	275

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

Програма навчальної дисципліни та робоча програма навчальної дисципліни
„Мікроекономіка” для студентів 2 курсу денної форми навчання галузь знань –
1401 „Сфера обслуговування” напряму підготовки – 6.140101
„Готельно-ресторанна справа” .

Укладач: Ігор Анатолійович Островський

Світлана Борисівна Тимофієва

План 2009, поз. 491Р

Підп. до друку 22.05.2009	Формат 60 x84/1/16	Папір офісний
---------------------------	--------------------	---------------

Друк на ризографі.	Умовн.-друк. арк. 1,9	Обл.-вид.арк. 2,2
--------------------	-----------------------	-------------------

Замовл. № 4529	Тираж 10 прим.
----------------	----------------

61002, Харків, вул. Революції, 12

Сектор оперативної поліграфії ЦНІТ ХНАМГ
61002, Харків, вул.. Революції, 12